

Innspill til komitebehandling av Meld.St.30 (2019-2020) En innovativ offentlig sektor

Innledning

HelseOmsorg21-rådet (Rådet) er en nasjonal dialogarena mellom den offentlige sentrale helseforvaltningen, offentlige helse- og omsorgstjenester, universitets- og høyskolesektoren, instituttsektoren, privat sektor og brukerorganisasjonene. Gjennom å legge til rette for samarbeid om helse- og omsorgsforskning, innovasjon og næringsutvikling, skal Rådet bidra til god folkehelse, effektive helse- og omsorgstjenester av høy kvalitet og verdiskaping.

Meld.St.30 (2019-2020) *En innovativ offentlig sektor* belyser viktige premisser for folkehelsearbeidet og effektive helse- og omsorgstjenester av høy kvalitet og verdiskaping.

Helseutgiftene (372 milliarder kr) utgjorde 17,6% av de totale offentlige utgiftene i 2019¹ og helseutgiftene per innbygger har økt med ca. 5% de siste 5 årene². Det er et stort behov for å omstille og utvikle de offentlige tjenestene og samfunnet i en mer bærekraftig retning. Offentlige kunder utgjør 85%¹ av markedet i helsesektoren. Innovasjon i offentlig helse- og omsorgstjeneste må drives fra av de som allerede har lederansvar for tjenestene, og kan i tillegg være en av de viktigste driverne for næringsutvikling og verdiskaping i helsenæringen. Etablering av Kommunenes Strategiske Forskningsorgan Helse³ er et viktig strukturelt grep for å samordne behov og for å øke forskningsinnsatsen for, i og med kommunal sektor. Norsk helseindustri opplever vanskelig tilgang til den offentlige helsesektoren. Å bidra til et velfungerende marked er i det offentlige helsevesenets egeninteresse. Å erkjenne helsevesenets egenart og rammebetingelser er i helseindustriens egeninteresse.

Rådets støtter i hovedsak meldingens ti hovedgrep som beskrevet. Særlig vil Rådet fremheve Regulatoriske sandkasser for å utfordre eksisterende rammeverk mht pågående og kommende utfordringer, og etableringen av et "Råd for innovasjon i offentlig sektor". Rådet understreker betydningen av å inkludere både behovssiden; brukere og innkjøpere, og løsningssiden; premissgivere og tilbydere både innen nytt og etablert næringsliv. Rådet mener også at meldingen bør være tydeligere og adskillig mer slagkraftige innen følgende fem områder:

1. System for innovasjon. Meld. St.30 kommer på et tidspunkt der offentlig sektors behov for innovasjon er større og mer akutt en noensinne. Stimulering til systematisk innovasjon innenfor alle områder og nivåer av offentlig sektor er nødvendig. Etablering av Kommunenes strategiske forskningsorgan (KSF Helse) er et slikt viktig grep. Handlingsrommet som åpnet seg ved koronapandemien må utnyttes videre, både for radikale- og skrittvis endringer. Samfunnets ressurser og innovasjonsevne må mobiliseres også utenfor en akutt situasjon. Både offentlige-, ideelle- og næringsaktører må samordnes for at potensialene skal forløses og helsevesenet bli bærekraftig i fremtiden. Rådet mener forslag til tiltak bør gå mer i dybden på kompleksiteten i utfordringene og de ulike formene for innovasjon.

2. Organisering av offentlig sektor som kunde. Rådet mener det er essensielt at helsetjenestens forståelse av sin rolle som strategisk innkjøper og mulighet for å bidra til næringsutvikling erkjennes og utvikles. Mulighetsrommet i offentlig sektor er gitt for lite synlighet i meldingen. Innovasjonsevnen avhenger av hvordan offentlig sektor, og kommunene i særdeleshett, organiserer seg som kunder. Om små aktører med begrenset kapasitet og kompetanse går sammen om felles anskaffelser vil det oppnås deling av risiko, kompetanse og kapasitet. Felles digitale verktøy kan gi bedre håndtering av drifts- og beredskapsløsninger – regionalt og nasjonalt. Felles innovasjons- og anskaffelsesmiljø gir kommuner bedre grunnlag for tjenesteinnovasjon, utnyttelse av Innovative Offentlige Anskaffelser (IOA) samtidig

¹ Foreløpige tall fra SSB's helseregnskap oppd. 13.mars 20. <https://www.ssb.no/helsesat>

² Basert på helseutgifter i faste 2015 priser, <https://www.ssb.no/helsesat>

³ Sluttrapport Kommunenes strategiske forskningsorgan, <https://www.ks.no/globalassets/KS-ksf-rapport-F43-interaktiv.pdf>

som eksterne leverandører får en mer profesjonell og kompetent kunde med mulighet for utprøving og senere vekst og skalering.

Spesialisthelsetjenestens samordnede anskaffelser resulterer ofte i at anskaffelsene blir store, kompliserte og prisdrevne i lange innkjøpsprosesser. Dette favoriserer store (globale) aktører med bredt produktspekter som igjen skaper langsiktige kundebindinger. Mindre selskaper med nye og innovative løsninger har vanskelig for å hevde seg når innkjøp er organisert på denne måten, noe som senker innovasjonstakten. Disse perspektivene bør belyses i meldingen.

Samarbeidet mellom offentlige aktører om IOA, eksperimentering og skalering må profesjonaliseres og styrkes. Dette gjelder også statens involvering. Det kan ikke være opp til aktørene å forholde seg til mange ulike departementer i en sak. Rådet arbeider for å øke bruken av innovative anskaffelser og innovasjon i helsetjenesten og helsenæringen.

3. Ledelse, kultur og kompetanse for innovasjon. For å utløse innovasjonskraften i helse- og omsorgstjenestene må innovasjonspotensialet være forstått på alle nivåer. Meldingen bør spesielt omtale tjenester som er felles mellom enheter. Tjenesteinnovasjon er et lederansvar og må stimuleres i den enkelte virksomhet. Rådet mener dette er et viktig premiss for kulturutviklingen. Meldingen bør være tydeligere på hvordan både harde og myke styringssignaler kan påvirke lederadferden. Innovasjon bør følges opp og måles på en måte som har innebygget aksept for at ikke alle forsøk lykkes. Systematisk læring fra mindre vellykkede satsinger er verdifull.

4. Samhandling og samarbeid på tvers. For å oppnå sammenhengende pasientforløp i den offentlige helsetjenesten må samhandling mellom sektorer og nivåer forbedres. Finansieringsordninger må tilpasses for å insentivere til innovasjon og samhandling mellom for eksempel kommuner og helseforetak. Tilsvarende bør det insentiveres til at offentlige helseaktører øker samarbeidet med næringslivet, spesielt mht utprøving, innføring, spredning av vellykkede løsninger til andre sektorer/nivåer og senere internasjonal skalering. Å våge må premieres og risikoen ved å mislykkes må reduseres. Rådet etterlyser konkrete tiltak med mål om å forbedre organisatoriske og strukturelle forutsetninger for samhandling på tvers av tjenesteområder.

5. Forskning om innovasjon. Det trengs mer forskning om hvordan innovasjon påvirkes av rammebetingelser og styringsstrukturer. Meldingen beskriver behovet for sømløse digitale tjenester som er inkluderende og som setter brukeren i sentrum. Det trengs forskning for å gi kunnskap om effekter av digitalisering og innføring av ny teknologi (utenforskap og helseeffekter). At innovasjon også kan skape nye behov, er underkommunisert i meldingen. Rådet etterlyser forskningstiltak som kan gi økt kunnskap om effekter av ny teknologi og digitalisering på innbyggere/brukere av tjenestene.